

Рецензия

На дисертационния труд на Даниел Абу Муса,
Докторантка в катедра „Политически и философски науки“,
Философски факултет, ЮЗУ „Неофит Рилски“, Благоевград,
На тема „Влиянието на социалните медии върху общественото
мнение. Влиянието на социалните медии върху политическата
ориентация на сирийските бежанци в Ливан“,
За придобиване на образователна и научна степен „Доктор“ в
Професионално направление 3.3. Политически науки,
От професор, д.н. Владимир Стефанов Чуков, преподавател в
Русенския университет „Ангел Кънчев“

Рецензията ми е реализирана в съответствие с изискванията на
ЗРАСРБ, ППЗРАСРБ и съгласно Заповед на Ректора на ЮЗУ „Неофит
Рилски, Благоевград. Тя ми е възложена съгласно решение на избраните
членове на научното жури за провеждане на процедурата по защитата на
дисертацията. Декларирам, че не съм свързано лице по смисъла на § 1, т. 5
от Допълнителните разпоредби на ЗРАСРБ с дисертанта, както и че нямам
частен интерес, който би могъл да влияе върху безпристрастното и
обективно изпълнение на работата ми като член на журито по тази
процедура.

I. Биографична информация за дисертанта

Авторката на дисертационното изследване Даниел Абу Муса е родена
на 31.08.1991 г. През 2012 г. докторантката се дипломира от факултета по
социални науки на един от най-престижните ливански университети, а
именно Ливанския университет в Бейрут. Прави впечатление, че завършва
две магистърски програми, които са тясно свързани с темата на нейния

дисертационен труд. Тя специализира в областта на социалните медии и тяхното влияние върху различни сфери на общественно-политическия живот.

Докторантката натрупва и разнообразен професионален опит, който безспорно ѝ помага в реализацията на нейните дисертационни аспирации. Тя работи като анализатор в Администрацията за статистика, като социален работник във фондация „Каритас“, където трупа безценен теренен опит в работата със сирийските бежанци, като преподавател по френски, като мениджър в езикова школа, като многофункционален отговорник за продажби във фармацевтична компания и като икономически анализатор в чуждестранна компания. Чудесно впечатление прави ползването на чужди езици, освен родния арабски, става въпрос за френски и английски.

II. Данни за дисертацията

Темата, избрана от Даниел Абу Муса, е изключително актуална. Понастоящем едва ли има европейска страна и особено България, която да не обръща внимание към възходящия тренд на миграционните процеси. Особено значим е конкретният миграционен контингент, възприет от докторантката като обект на изследването, а именно сирийските бежанци. Те представляват най-голямата група, заедно с афганистанците, кандидати за придобиване на статут в Европейския съюз, в това число и в България. Всъщност темата на дисертацията е хибридна по своя характер. Водещият научен дял са политическите науки, но журналистиката и PR са субсидиарна част, която обогатява и придава по-голяма добавена стойност на анализа.

Дисертационното изследване „Влиянието на социалните медии върху политическата ориентация на сирийските бежанци в Ливан“ има общ обем от 184 страници. От тях 174 са основният текст, 10 страници - използваната литература. Освен това са приложени още 27 таблици и 11 фигури. Библиографията съдържа 88 източника като повечето, а именно 81 заглавия са на английски език, а 7 - на арабски. От структурна гледна точка трудът

следва класическа форма за подобен тип изследвания, а именно увод, четири глави, заключение, библиографска част и приложения.

Уводът е една от най-важните части във всяко дисертационно начинание. Присъствието на основните структурни реквизити е белег за добро осмисляне и успешна реализация на поставените изследователски задачи. Докторантката Абу Муса чудесно очертава работната хипотеза, предмета, обекта и изведените задачи. Особено голямо значение отдавам на очертаната медотология и фиксираните методически инструменти. Авторката на изследването използва количествен, качествен и диахронен анализ. Поставяйки акцент върху добре подготвена и реализирана анкета с бежанци, кметове и експерти, докторантката прибегва и до възможностите на контент-, ивент- и блиц-анализа. Мониторингът, кумулиране на първични и вторични данни и обобщенията са задължителни инструменти, които помагат на изследователя задължително да постигне положителни резултати.

В първа глава „История на бежанския въпрос в Ливан от 2011“ е уводна. Тя дава добра представа за ливанската държава като етатистки истаблишмент и очертава причините за това тя да бъде постоянна желана дестинация през вековете от множество миграционни вълни. Абу Муса осветлява правната рамка на приемането на огромни миграционно-бежански контингенти в нейната страна, поставяйки акцент върху факта, че Ливан не е страна по Женевската конвенция за бежанците. Според мен докторантката е трябвало да направи извода, че тази малка по територията си държава привлича огромно количество хора заради мултиетничния и мултиконфесионален характер на ливанското общество. Всички етно-конфесионални тенденции, които присъстват в големия Близък Изток, могат да бъдат открити в малката средиземноморска арабска държава. Това само по себе си е предпоставка за институционализирането на климат на толерантност и разбирателство между различните групи. Подобна ситуация

продължи десетилетия наред, но гражданската война, завършила със споразумението от Тайф 1995 г., сякаш подсказа, че перспективите относно подобен вътрешноконфесионален и респективно вътрешнополитически консенсус вече са отминали. Ливанските традиции на взаимна ингрупова търпимост, проектирани в основополагащите вътрешнополитически регулации са постоянно ерозирани и практически премахнати от демографските реалности. Силният външен интервенционизъм спрямо Ливан било то чрез мирното приблизително двумилионно мигрантско присъствие /най-вече палестинско и сирийско/ или чрез силовото присъствие на сирийската армия в Ливан /1976-2005/ е стимулирано от силно отворения икономически режим /практически режим на офшорна зона/ и слабо регулираната банкова система. Практически капсулираните ливански общности чрез техните партийно-политически представители задвижиха своя автентична „конфронтационна демокрация“. Така Ливан стана символ на дълбоката фрагментаризация и генератор на непреодолим антагонистичен процес, простичко наречен „ливанизация“.

Втората глава „Обществено мнение“ е теоретична част, която има за цел да щрихова тази много важна компонента на гражданското общество. Причина за това е, че в демократичните страни тя е неразривна част от вътрешната и външната политика, от сигурността и от социално-икономическата стабилност на държавата. Докторантката изследва нейната история, дава множество дефиниционни формули, регулативни критерии и специфики на функционирането в рамките на сложния социално-обществен пъзел. Практически тази глава хибридизира дисертационната тема, която ясно се ситуира в направлението „политически науки“ с другия вече споменат научен дял, а именно „журналистика и PR“.

Ливан има традиции и огромен натрупан опит в областта на следенето на общественото мнение, регистрирано не само от социалните медии, но и от традиционните – телевизия, радио или печат. Сякаш духът на древна

Финикия е отразен в логиката на една арабска поговорка, отнасяща се до появата на иновативните идеи в арабския свят. Тя гласи „Книгите се пишат в Египет, печатат се в Ливан, а се четат в Ирак“. Много преди появата на медии като фейсбук, инстаграм, твитър и ютюб Ливан е известен с многобройните печатници, където се създават протопите на най-четените в арабския свят вестници като „ан Нахар“, „ал Мудун“, „ал Бина“, „ал Ахбар“, „L’Orient Le Jour“ и други. Ливанската журналистика създаде и изведе в арабските електронни медии водещи експерти като Шантал Салиба, Кристин Бейсари, Лаял ал Хатиб и други. Повечето от тях гостролират по екраните на богатите медии в страните от Персийския залив като Ал Арабия, ал Хадат, Скай нюз арабия, Ал Джазира и други. Те привнасят утвърдената ливанска марка за плурализъм, компетентност и експертна иновация.

Този дух на отвореност и прозрачност влияе и върху формирането на политическите нагласи на сирийските бежанци, гости в съседната страна. Това става за сметка на натиска или влиянието, което оказват сирийските медии, функциониращи отдавна в условията, отстоящи далеч от критериите и стандартите на демократична журналистика.

Третата глава „Социалните медии в Ливан - степента на тяхното развитие и използване“ е главата, в която са заложени най-много приноси моменти. Докторантката извежда на преден план функционирането на механизма на ливанските социални медии в условията на световната глобализация, вписвайки се в нея по свой, автентичен начин. Сериозното изследване на естеството и причините на парцелирането на медийния пазар между отделните водещи компоненти фейсбук, инстаграм, ютюб и твитер показва дълбочината на аналитичния поглед и натрупания опит на Даниел Абу Муса. Интересното е, че разпространението на интернет в тази арабска страна започва почти в едно и също време с това в нашата страна, през 90-те години на XX век. Неслучайно през 1996 г. Ливан става първата арабска страна, която започва доставки на сигнала за нуждите на обикновените хора.

Една от причините за подобно ускорено развитие е съществуването на огромна ливанска диаспора по света, която чувства необходимостта от непрестанно поддържане на евтин и бърз контакт с роднините в страната.

Четвъртата глава „Въздействието на социалните медии от гледна точка на сирийските бежанци“ е своеобразно обобщение на резултатите от приложената от докторантката анкета. Тя съдържа един от основните научно-приложни приноси.

III. Научни и научно-приложни приноси. Достоверност на материала

Докторантката посочва четири свои приноса. Принципно ги приемам като бих желал да уточня, че е по-подходящо те да бъдат разделени на научни и научно-приложни. Това се налага от хибридният характер на дисертационното изследване, както вече беше посочено.

Научните приноси могат да бъдат обобщени в следното:

1. Предложена е авторска, оригинална дисекция на понятието „социални медии“. По този начин докторантката се опитва да артикулира свое собствено виждане за този важен за формирането на общественото мнение фактор.

2. Даниел Абу Муса очертава изключително детайлизиран профил на механизма на функционирането на социалните медии в Ливан. Аз бих го разширил и бих го съотнесъл към опит за моделиране на този тип изключително влиятелни медии в целия арабски свят. Ливан не само предлага парадигмата на силно фрагментаризиран вътрешнополитически механизъм. Тази арабска страна ливанизира реакциите в социалните медии в страни като Египет, Саудитска Арабия, Обединените арабски правителства, Сирия и други. Спомняме си как избухна „арабската пролет“ в Египет – най-населената арабска страна. Докторантката не само ливанизира, но и арабизира разбирането за социални медии.

Научно-приложните приноси на дисертационното изследване са не

по-малко значими. Според мен за България те са дори водещи. Те могат да бъдат обобщени в следното:

1. Дадени са важни емпирични данни за броя, социалната структура, регионалния, демографския профил и други значими групови характеристики на сирийските бежанци в Ливан. Те са обвързани със степента на въздействие на социалните медии върху отделните ingredienti на 1,5-милионната група.

2. За пръв път е направено изследване на политическия профил и ориентация на сирийците, намерили подслон в съседната страна. Подобен анализ е важен за Европа, тъй като значима част от тези хора търсят убежище на Стария континент, особено след влошаването на икономическата ситуация в Ливан и постоянната политическа нестабилност на държавното управление. За съжаление, понякога насилието, характерно за Близкия Изток е абсорбирано в персонален план и респективно възприето като личностен модел на поведение, с възможност за несъзнателно му проектиране в приемащото европейско общество.

IV. Литературна осведоменост и компетентност на докторанта

Докторантката е събрала огромна библиография. Тя е положила големи усилия, за да се запознае с онези източници, които са водещи по темата. За да бъде по-нагледно, е било добре да има систематизиране на отделните заглавия според структурната оформеност – документи, периодика, монографии, статии и други.

V. Автореферат и научни публикации

Авторефератът е написан съгласно законовите изисквания. Той дава много ясно представа за дисертационния труд. Докторантката представя четири статии, публикувани в България, Азербайджан и Индия. Всички те са по темата, което заедно с коректното им цитиране в автореферата ще бъде достатъчно, за да бъде вписана докторант Даниел Абу Муса в списъка на българските учени в НАЦИД, естествено след успешната защита.

VI. Бележки, критики и препоръки

Бих препоръчал в бъдещи научни разработки докторантката Абу Муса да постави акцент върху изследването на ясните етно-конфесионални разделения вътре в сирийския мигрантски контингент. Особено интересна е степента на влияние на някои радикални ливански групировки върху тях. Въпросът ми е: „Сирийските бежанци в Ливан, в който те живеят вече повече от 10 години се влияят повече от ливанския конфесионализъм ли или от трагичната социално-политическа и икономическа реалност в тяхната родина?“

VII. Заключение

Дисертационният труд на докторантката Даниел Абу Муса напълно отговаря на изискванията за придобиване на образователна и научна „доктор“. Текстът засвидетелства доказани и проверени научни познания, осъзната теоретична подготовка, иновативни методологически умения и достатъчна езикова експертиза. Нещо повече, представената дисертационна разработка убеждава за присъствието на сериозен интелектуален потенциал и натрупани изследователския умения, които гарантират успешен завършек на бъдещи научни изследвания. Бих желал да поздравя и доц. д.п.н. Петя Пачкова за сполучливо избраната тема и чудесното научно ръководство.

VIII. Оценка на дисертационния труд

Въз основа на всичко написано до този момент, искам ясно да изразя моето положително мнение за дисертацията на Даниел Абу Муса. В тази връзка бих желал да призова колегите от научното жури единодушно да гласуваме присъждането на образователната и научна степен „доктор“ в професионално направление 3.3. политически науки.

26.03.2023

/Проф. д.н. Владимир Чуков/

Review

of Daniel Abu Musa's dissertation,

Doctoral student at the Department of Political and Philosophical Sciences, Faculty of Philosophy, "Neofit Rilski" South-West University, Blagoevgrad,

The topic "The influence of social media on public opinion. The Influence of Social Media on the Political Orientation of Syrian Refugees in Lebanon'.

For the acquisition of an educational and scientific degree PhD "doctor" in the scientific field "political sciences", 3.3.

By Professor, DSc. Vladimir Stefanov Chukov, professor at the "Angel Kanchev" University of Ruse

To write up of this review was been implemented to me in accordance with the requirements of the LGASRB and its Application and according to the Order №563 of the Rector of the Neofit Rilski University of Blagoevgrad. I was been appointed as reviewer according to the decision of the selected members of the scientific jury. I declare that I am not a related person within the meaning of § 1, item 5 of the Supplementary Regulations of LGASRB with the doctoral student, and that I have no private interest that could influence the impartial and objective performance of my work as a member of the scientific jury.

I. Biographical information about the dissertation student

The author of the dissertation research, Danielle Abu Moussa, was born on 31/08/1991. In 2012, the doctoral student graduated from the Faculty of Social Sciences of one of the most prestigious Lebanese universities, namely the Lebanese University of Beirut. It is noteworthy that she is completing two MA's programs that are closely related to the topic of her dissertation work. She

specializes in the field of social media and their influence on various spheres of socio-political life.

The doctoral student also accumulates diverse professional experience, which undoubtedly helps her in the realization of her dissertation aspirations. She worked as an analyst at the Statistics Administration, as a social worker at the Caritas Foundation, where she gained invaluable field experience working with Syrian refugees, as a French teacher, as a manager in a language school, as a multi-functional sales manager in a pharmaceutical company and as an economic analyst in a foreign company. A wonderful impression stroke by the use of foreign languages, besides the native Arabic, it is about French and English.

II. Dissertation data

The topic chosen by Daniel Abu Musa is extremely relevant. Currently, there is hardly any European country, and especially Bulgaria, which does not pay attention to the upward trend of migration processes. Particularly significant is the specific migration contingent adopted by the doctoral student as the object of the research, namely the Syrian refugees. They represent the largest group, together with the Afghans, candidates for acquiring status in the European Union, including in Bulgaria. In fact, the dissertation topic is hybrid in nature. The leading scientific part is political sciences, but journalism and PR are a subsidiary part that enriches and gives a bonus to the analysis' corps.

The dissertation research "The Influence of Social Media on the Political Orientation of Syrian Refugees in Lebanon" has a total volume of 184 pages. Of them, 174 are the main text, 10 pages - the used literature. In addition, they are 27 more tables and 11 figures. The bibliography contains 88 sources and references like most, namely 81 titles are in English and 7 in Arabic. From a structural point of view, the work follows a classic form for this type of research, namely an introduction, four chapters, a conclusion, a bibliography and appendices.

The introduction is one of the most important parts in any dissertation endeavor. The presence of the main structural requisites is a sign of good thinking and successful implementation of the set research tasks. Doctoral student Abu Musa wonderfully outlines the working hypothesis, the subject, the object and the derived tasks. I attach particular importance to the outlined methodology and fixed methodological tools. The author of the study uses quantitative, qualitative and diachronic analysis. Placing an emphasis on a well-prepared and implemented survey with refugees, mayors and experts, the doctoral student also resorts to the possibilities of content-, event- and blitz-analysis. Monitoring, accumulation of primary and secondary data and summaries are mandatory tools that help the researcher to achieve an aimed positive results.

In the first chapter, "History of the refugee issue in Lebanon since 2011" is introductory one. It provides a good insight into the Lebanese state as a stable political establishment and outlines the reasons why it has been a constant desired destination over the centuries of multiple waves of migration. Abu Moussa sheds light on the legal framework of her country's hosting of huge migrant-refugee contingents, emphasizing the fact that Lebanon is not a party to the Geneva Convention on Refugees. In my opinion, the PhD student should have concluded that this small country attracts a huge amount of people because of the multi-ethnic and multi-confessional nature of Lebanese society. All ethno-confessional tendencies present in the greater Middle East may be discovered in the small Mediterranean Arab state. This in itself is a prerequisite for the institutionalization of a climate of tolerance and understanding between different groups. Such a situation continued for decades, but the civil war that ended with the Taif Agreement in 1995 seemed to suggest that the prospects for such intra-confessional and, respectively, intra-political consensus had already passed. Lebanese traditions of mutual in-group tolerance, designed into the fundamental domestic political regulations are constantly eroded and practically demolished

by the demographic realities. The strong foreign interventionism towards Lebanon, either through the peaceful approximately two million migrant presence /mostly Palestinian and Syrian/ or through the forceful presence of the Syrian army in Lebanon /1976-2005/ has been stimulated by the highly open economic regime /practical offshore zone regime/ and the loosely regulated banking system. Virtually encapsulated Lebanese communities, through their party-political representatives, set in motion their authentic "confrontational democracy". Thus, Lebanon became a symbol of deep fragmentation and a generator of an insurmountable antagonistic process simply called "Lebanization".

The second chapter, "Public Opinion", is a theoretical part that aims to outline this very important component of civil society. The reason for this is that in democratic countries it is an integral part of the internal and external policy, of the security and of the socio-economic stability of the state. The doctoral student researches its history, provides numerous definitional formulas, regulatory criteria and specifics of functioning within the complex societal puzzle. Practically, this chapter hybridizes the dissertation topic, which is clearly within the field of "political sciences" besides the other already mentioned scientific division, namely "journalism and PR".

Lebanon has traditions and vast accumulated experience in the field of monitoring public opinion, registered not only by social media, but also by the traditional ones - television, radio or print. It is as if the spirit of ancient Phoenicia has been injected in the logic of an Arabic proverb referring to the emergence of innovative ideas in the Arab world. I mean the following proverb "Books are written in Egypt, printed in Lebanon, and read in Iraq." Long before the emergence of social media such as Facebook, Instagram, Twitter and YouTube, Lebanon was known by its numerous printing houses, where the prototypes of the most widely read newspapers in the Arab world are such as "an Nahar", "al Mudun", "al Bina", "al Akhbar", "L'Orient Le Jour" and others. Lebanese

journalism has produced and brought to the Arab electronic media leading experts such as Chantal Saliba, Christine Beysari, Layal al-Khatib and others. Most of them tour the screens of the rich media in the Persian Gulf countries such as Al Arabiya, Al Hadath, Sky News Arabia, Al Jazeera and others. They bring the established Lebanese brand of pluralism, competence and expert innovation.

This spirit of openness and transparency also influences the formation of the political attitudes of the Syrian refugees, guests in the neighboring country. This is at the expense of the pressure or influence exerted by the Syrian media, which has been operating for a long time in conditions far removed from the criteria and standards of democratic journalism.

The third chapter "Social media in Lebanon - the degree of its development and use" is the chapter in which the most contributing moments were been provided. The doctoral student brings to the fore the functioning of the mechanism of the Lebanese social media in the conditions of world globalization, fitting into it in her own, authentic way. The serious study of the nature and causes of the parceling of the media market between the individual leading components Facebook, Instagram, YouTube and Twitter shows the depth of the analytical view and accumulated experience of Daniel Abu Moussa. Interestingly, the spread of the Internet in this Arab country began almost at the same time as in our country, thus in the 1990s. It is no coincidence that in 1996, Lebanon became the first Arab country to start supplying the signal for the needs of ordinary people. One of the reasons for such accelerated development is the existence of a huge Lebanese diaspora around the world, which feels the need to constantly maintaining cheap and quick contact with relatives in the country.

The fourth chapter "The impact of social media from the perspective of Syrian refugees" is a kind of summary of the results of the survey applied by the doctoral student. It contains one of the main scientific and applied contributions.

III. Scientific and scientific-applied contributions. Credibility of the material

The doctoral student points out four of her contributions. In principle, I accept them, as I would like to specify that it is more appropriate to divide them into scientific and scientific-applied ones. This is required by the hybrid nature of the dissertation research, as already stated.

The scientific contributions can be summarized in the following:

1. An author's original dissection of the concept of "social media". In this way, the doctoral student tries to articulate her own view on this important factor for the formation of public opinion.

2. Daniel Abu Musa paints an extremely detailed profile of the functioning mechanism of social media in Lebanon. I would expand on it and relate it to an attempt to model this type of highly influential media throughout the Arab world. Lebanon not only offers the paradigm of a highly fragmented domestic political mechanism. This Arab country “lebanonized” the reactions of the social media in countries such as Egypt, Saudi Arabia, United Arab Governments, Syria and others. We remember how the "Arab Spring" broke out in Egypt - the most populous Arab country. The PhD student not only “lebanesezes”, but also “arabizes” the notion “social media”.

The scientific-applied contributions of the dissertation research are no less significant. In my opinion, they are even leading for Bulgaria. They can be summarized in the following:

1. Important empirical data on the number, social structure, the regional, demographic profile and other significant group characteristics of Syrian refugees in Lebanon were been done. They are strongly attached to the extent of social media's impact on individual constituents of the so large social group.

2. For the first time, a study hatches the political profile and orientation of the Syrians who found shelter in the neighboring country. Such an analysis is important for Europe, since a significant part of these people seek refuge at the Old Continent, especially after the deterioration of the economic situation in Lebanon and the constant political instability of the state. Unfortunately, sometimes the violence characteristic of the Middle East is absorbed on a personal level and respectively adopted as a personal model of behavior, with the possibility of unconsciously projecting it into the host European society.

IV. Literary awareness and competence of the doctoral student

The doctoral student has collected a huge bibliography. She has laid great effort to familiarize herself with those sources and references, which are leading on the matter. In order to make it clearer, it would have been better to have the individual titles systematized according to the structural layout – documents, periodicals, monographs, articles and others.

V. Abstract and scientific publications

Doctoral student wrote the abstract according to the academic requirements. It gives a very clear idea about the dissertation work. Danielle Abu Musa presents four articles published in Bulgaria, Azerbaijan and India. All of them are within the scientific field on the topic, which, together with their correct citation in the abstract, will be enough for PhD student Danielle Abu Musa to be involved within the list of Bulgarian scientists at the National Center for Information and Documentation, naturally after the successful defense.

VI. Notes, criticisms and recommendations

I would recommend that in coming researches, PhD student Abu Musa focus on the specific ethno-confessional divisions within the Syrian migrant contingent in her country. The degree of influence of some radical Lebanese groups on them is particularly interesting. My question is: "Are the Syrian

refugees in Lebanon, where they have been living for more than 10 years, remain more influenced by traditional Lebanese confessionalism or by the tragic socio-political and economic reality in their homeland?"

VII. Conclusion

Doctoral student Danielle Abu Moussa's dissertation fully meets the requirements for an educational and scientific PHD degree. The text testifies to proven and verified scientific knowledge, conscious theoretical preparation, innovative methodological skills and sufficient language expertise. Moreover, the presented PhD thesis proves serious intellectual potential and accumulated research skills of the doctoral student. All that guarantee the successful completion of future scientific research. I would also like to congratulate Associate Professor Ph.D. Petya Pachkova for the successfully chosen topic and the wonderful scientific guidance.

VIII. Evaluation of the dissertation work

Based on everything written up to this point, I want to make clear my positive opinion of Danielle Abu Moussa's dissertation. In this regard, I would like to call on the colleagues of the scientific jury to unanimously vote for the awarding of the educational and scientific degree PhD "doctor" in professional field 3.3. Political Sciences.

26.03.2023

/Prof. DSc Vladimir Chukov/